

Rapport

501 lösningar

Hur vi möter samhällsutmaningar med
IOP, idéburet offentligt partnerskap

Innehåll

Förord.....	3
IOP – fakta och trender	4
Metod för kategorisering och insamling	9
Goda exempel	11
Slutord och reflektioner.....	16
Tips på vidare läsning.....	20

*Rapporten 501 lösningar är framtagen under år 2024/25
Ansvarig Famna: Aleksandra Wasso
Grafisk form: Kombo kommunikation*

Förord

De senaste åren har det pratats allt mer om idéburet offentligt partnerskap (IOP) och dess potential. Faktum är att IOP är en samarbetsform som är i tiden och mer vanligt förekommande än många tror. Av den IOP-sammanställning som Famna gjort under 2024/25 framkommer att den tröga IOP-starten överkommits och allt fler IOP tecknas!

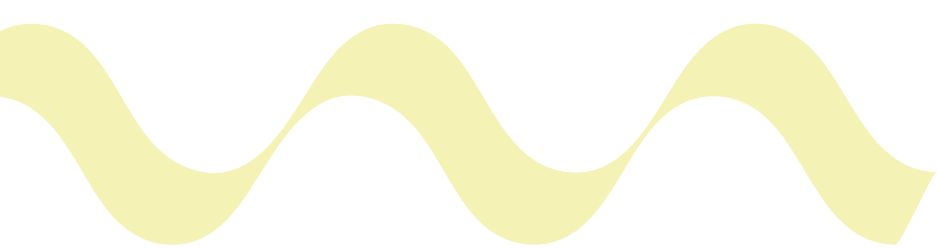
Sammanställningen visar också att idéburet offentligt partnerskap är en viktig samarbetsform som kompletterar det skyddsnät vårt välfärdssystem utgör i samhället. Flera av dagens samhällsutmaningar kräver samverkan, ingen part kan enskilt hantera dessa, därför är det angeläget att sprida kunskap om IOP.

Samarbetsformen kan utgöra ett arbetssätt bland flera för att hantera akuta samhällsutmaningar. Ett arbetssätt som tillåter justeringar och förändringar inom ramen för ett strukturerat samarbete över sektorsgränser. Till exempel skulle IOP kunna användas för att förebygga rekrytering till kriminella gäng, minska ensamhet och isolering bland äldre eller stärka ungdomars psykiska hälsa – för att nämna några exempel.

Vi har identifierat 623 unika IOP (varav 501 bedöms aktiva) som utgör utgångspunkt för de fakta och trender rapporten presenterar. Detta är en första sammanställning, en överblick som förmodligen kommer leda till flera frågor och för att ge ytterligare svar krävs fler och mer djupgående analyser. Vi hoppas på sikt kunna bidra med större förståelse för IOP-formens framgångsfaktorer och betydelse i ett samhällsperspektiv.

Genom att öka och sprida kunskapen om IOP vill vi synliggöra samarbetsformens funktion och bidrag till en hållbar samhällsutveckling.

Trevlig läsning!

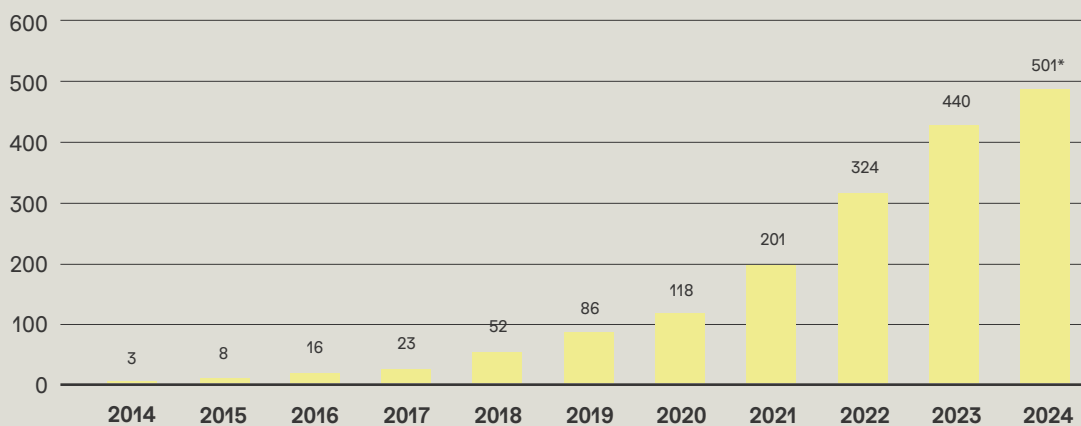

IOP – fakta och trender

Av allt att döma går utvecklingen åt rätt håll. Av IOP- sammanställningen framkommer att samarbetsformen blir allt vanligare runt om i landet. Sedan den trevande starten år 2014 har användningen av samarbetsformen IOP tagit fart på riktigt år 2021. De första tre åren tillkom färre än tio IOP per år, i jämförelse med de sista tre åren där vi kan se en tillväxt på fler än 100 IOP per år. Dessa siffror bygger på Famnas IOP-sammanställning av 623 unika IOP, varav 501 bedömts vara aktiva vid årsskiftet 2024/25.

Det är vanligt med IOP både i kommuner och regioner runt om i landet. Nästan tre av fyra regioner har minst ett IOP. I kommunerna är siffran något lägre men nästan två tredjedelar av alla kommuner har eller har haft minst ett IOP. Det är både små och stora kommuner och regioner som har IOP. Spridningen finns i hela landet och i såväl glesbygd som storstad. De fem största kommunerna står för cirka 20 procent. Men räknat till antal IOP i förhållande till folkmängd så ligger Hudiksvall, Enköping och Söderhamn i topp.

Aktiva IOP 2014 – 2024

**Insamling av data gjordes fram till och med oktober 2024*

Kommuner med flest IOP

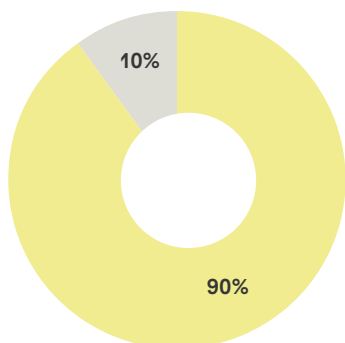
I relation till befolkningsmängd kommer Hudiksvall, Enköping och Söderhamn i topp.

71%

Av Sveriges regioner har minst ett IOP.
Motsvarande siffra för kommuner är 59%.

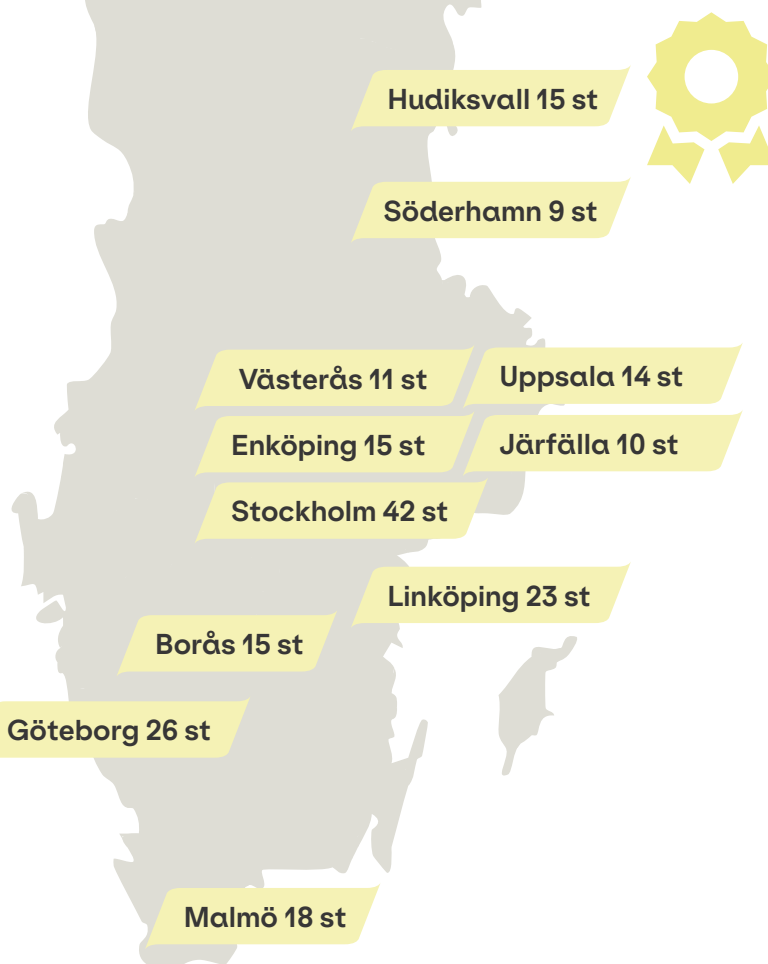
Andel IOP kommun/region

■ Kommun ■ Region

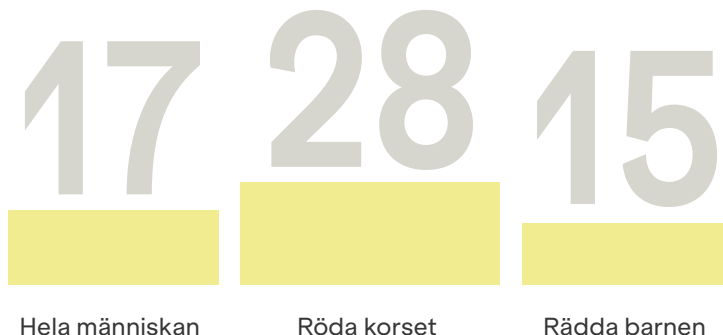

Regioner med flest IOP

Region Skåne	14
Västra Götalandsregionen ...	13
Region Gävleborg	7
Region Värmland	5
Region Jönköpings län	4
Region Uppsala	4
Region Stockholm	2

Idéburna aktörer med flest IOP

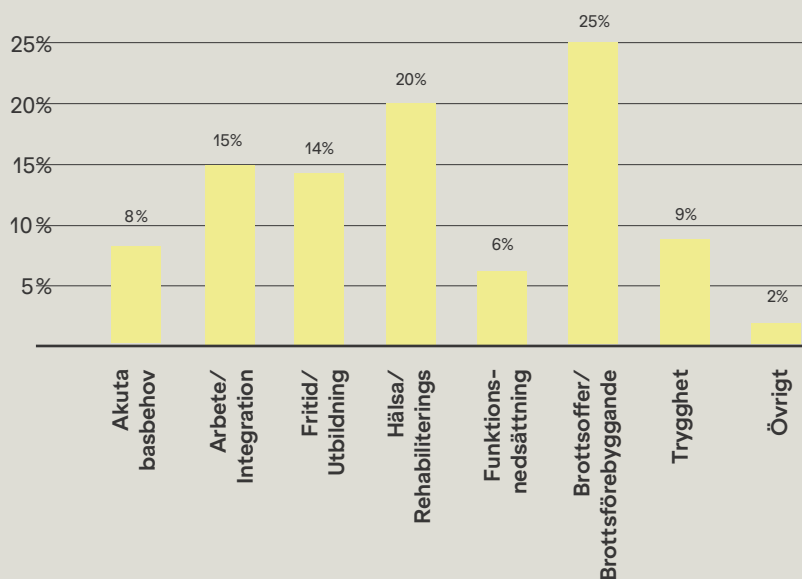
Samtliga siffror bygger på Famnas sammanställning av 623 unika IOP.

Insatsområde

I regionerna avser 60 procent av IOP *Hälsa/Rehabilitering* vilket kan jämföras med 15 procent i kommunerna. Även IOP med insatser som rör *Funktionsnedsättning* är vanligt i regionerna. Detta är förväntat i och med regionernas uppdrag inom hälso- och sjukvård. I kommunerna är IOP med insatser rörande *Brottsoffer/Brottsförebyggande arbete* allra vanligast följt av ungefär lika delar *Arbete/Integration*, *Hälsa/Rehabilitering* och *Fritid/Utbildning*. Vanligaste insatsområdet totalt sett är *Brottsoffer/Brottsförebyggande* som motsvarar ca 25 procent av alla IOP.

En majoritet av IOP i detta insatsområde utgörs av landets alla brottsofferjourer och kvinnojourer. Även trygghetsskapande IOP-insatser är vanligt förekommande och återfinns i detta insatsområde. Dessa IOP-samarbeten handlar ofta om att verka för trygga bostadsområden, erbjuda stöd i utsatta situationer, erbjuda nattfotboll som är en trygghetsskapande insats eller olika former av stöd till unga.

Andel IOP uppdelat efter typ av insatsområde

Avtalslängd

Det är stor variation vad gäller avtalslängd, något som tydligt framkommit av sammanställningen. Avtalslängden kan variera från ett år till löpande avtal, det vill säga att samarbetet pågår tills vidare. Samarbeten tenderar vara långa i insatsområdet *insatser för personer som utsatts för, bevittnat eller begått brott samt brottspreventiva åtgärder*, där flera av avtalen är tillsvidareavtal. Flera av dessa utförs av Brottsofferjouren.

IOP inom insatsområde *arbetsmarknad- och integrationsinsatser* sticker ut när det gäller avtalslängd i relation till övriga insatsområden. Avtal inom denna kategori har ofta kortare avtalstid. Cirka 60 procent av kontrakten är kortare än två år, jämfört med resterande IOP-avtal där motsvarande siffra ligger på 36 procent.

Avtal inom insatsområdet *arbetsmarknads- och integrationsinsatser* som har en avtalslängd som är kortare än två år förlängs mer sällan än avtal som är lika långa men inom andra insatsområden. Även avtal med målgruppen barn och unga har ofta kortare avtal och förlängs i mindre utsträckning än avtal gällande andra målgrupper. Det innebär att avtal med insatsområdet *arbetsmarknads- och integrationsinsatser* och avtal med barn och unga som målgrupp har kortare avtalstider generellt.

Men kortare avtal är inte likställt med att insatserna och samarbetet blir kortare i realiteten. Detta eftersom kortare avtal förlängs oftare, något som framkom i analysen av samtliga avtal med en avtalstid på mindre än två år. Men insatsområdet *arbetsmarknads- och integrationsinsatser* som ofta hade kortare avtalstid förlängs mindre ofta än andra avtal som är kortare än två år, så denna slutsats gäller inte detta insatsområde som tyvärr kännetecknas av korta avtalstider generellt.

Utifrån insamlad data går det inte att bedöma i vilken mån civilsamhällesorganisationer eller idéburna aktörer respektive de offentliga aktörerna eftersträvar långa eller korta IOP-samarbeten.

Varje enskilt avtal behöver studeras för att kunna dra slutsatser om avtalslängden. Det är IOP-samarbetets syfte som är utgångspunkten i värderingen av tid. Hur snabbt kan effekten uppnås? Vilken tidshorisont är gynnsam för syftet och för partnerskapet?

Typ av insatsområden:

- **Trygghetsskapande insatser** – exempelvis IOP där syftet är att öka tryggheten i ett område under kvällar och nätter för barn och unga, exempelvis genom nattvandring.
- **Fritids- och utbildningsstödjande insatser** – exempelvis IOP där syftet är att bidra till en meningsfull fritid för barn och unga, som att erbjuda aktiviteter efter skoltid, eller IOP som syftar till att stötta skolgången genom läxhjälp.
- **Hälsofrämjande och rehabiliterande insatser** – exempelvis IOP där syftet är att minska den ofrivilliga ensamheten hos seniorer eller erbjuda stöd och vård till tortyr- och krigsskadade personer.
- **Insatser för personer som utsatts för, bevittnat eller begått brott samt brottspreventiva åtgärder** – exempelvis IOP där syftet är att erbjuda stöd till brottsutsatta, vittnen, anhöriga och personer som begått brott, eller IOP som syftar till att erbjuda stöd och skydd till våldsutsatta kvinnor och barn.

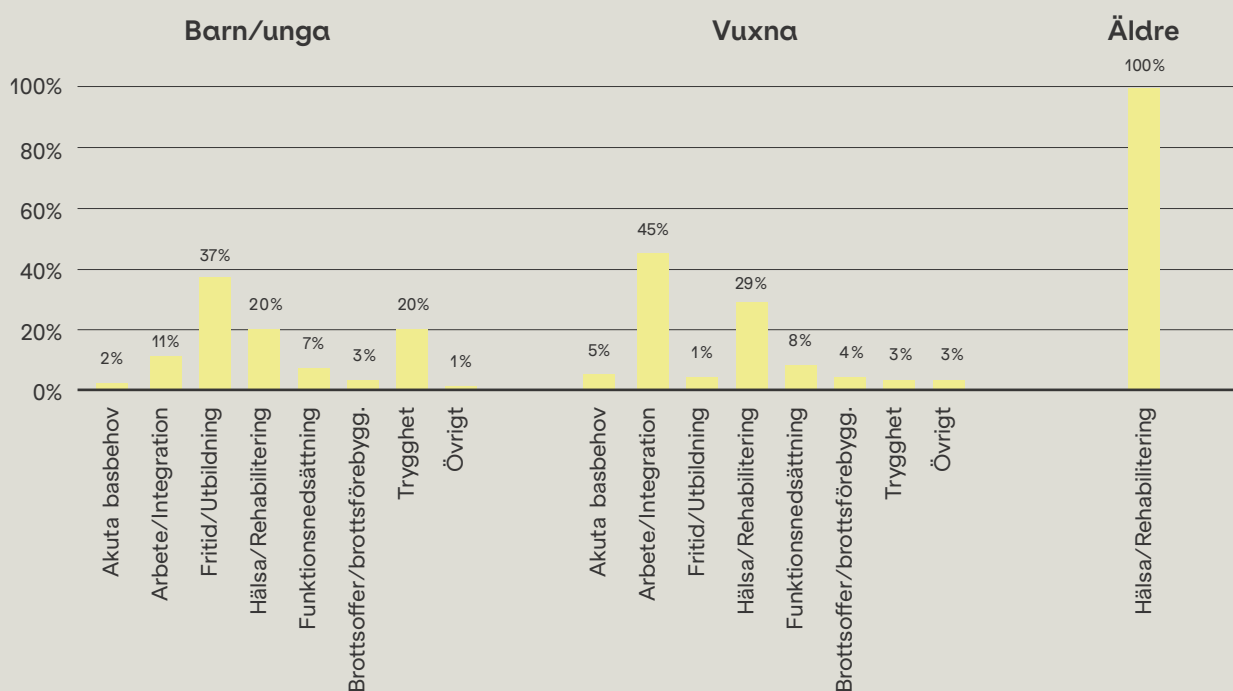
- **Arbetsmarknads- och integrationsinsatser** – exempelvis IOP där syftet är att öka anställningsbarheten hos personer som står långt ifrån arbetsmarknaden genom att erbjuda arbetsträning eller praktikplatser, eller IOP som syftar till att främja integration genom att erbjuda språkträning eller mötesplatser där människor med olika bakgrunder får möjlighet att mötas och dela erfarenheter med varandra.
- **Insatser för personer med funktionsnedsättning** – exempelvis IOP som rör parasportsinitiativ eller äldreomsorg som särskilt fokuserar på att anställa personer med funktionsnedsättning.
- **Akuta insatser för att tillgodose basbehov** – exempelvis IOP där syftet är att lindra akut nöd eller minska hemlösheten genom att hjälpa socialt utsatta personer med boende, mat och hygien. Detta inkluderar medborgare såväl som flyktingar.
- **Övrigt** – exempelvis IOP där syftet är att höja krisberedskapen i samhället, eller IOP där syftet är att stärka samarbetet mellan den ideburna och offentliga sektorn.

Målgrupper och insatser

När IOP-avtalen analyseras på målgruppsnivå framkommer det att det finns ett givet insatsområde för respektive målgrupp. För målgruppskategorin barn och unga är insatsområdet *Fritid/Utbildning* den absolut vanligaste, medan det för vuxna är arbete/integration som är vanligast förekommande. Samtliga IOP som berör målgruppen äldre, det vill säga enbart personer över 65 år, rör insatsområdet *Hälsa/Rehabilitering*.

Exempel på insatser riktade till äldre inom insatsområdet *Hälsa/Rehabilitering* är; minskad ofrivillig ensamhet och isolering, fysisk aktivitet samt volontäruppdrag i lokalsamhället.

Andel IOP uppdelat efter målgrupp och typ av insats

Metod för insamling och kategorisering

Under våren och sommaren 2024 vände sig Famna till Sveriges samtliga 290 kommuner och 21 regioner med begäran om att få del av samtliga pågående och avslutade IOP-avtal. Det resulterade i insamlandet av cirka 500 IOP-avtal. Från en tidigare exempelsamling från 2022–2023 fanns ytterligare några som inte fanns med i utlämnandena från kommunerna och regionerna. Insamlingen kompletterades även med en enkät riktad till civilsamhällesorganisationer och idéburna aktörer i välfärden under våren 2024. Via svaren på den enkäten fick vi kännedom om ytterligare aktiva IOP, vilket resulterade i insamlandet av 745 IOP-avtal varav, 653 unika samarbeten.

Eftersom IOP-samarbete och avtal kan hanteras och administreras av olika förvaltningar och avdelningar inom en kommun eller region finns det skäl att anta att det kan finnas ett bortfall i det som lämnats ut. Skäl som framkommit för detta är okunskap om vad IOP är och att det i ett flertal kommuner inte finns strukturer för att katalogisera/registerföra dem på ett enkelt och tillgängligt sätt. I vissa fall har tidpunkten för begäran inneburit att tillfälligt anställda har hanterat utlämnandebegäran, vilket också kan ha försvårat möjligheten att identifiera alla IOP-avtal i en kommun eller region. Med utgångspunkt i det underlag som insamlats ser vi att det finns en risk att äldre IOP-avtal varit svårare att identifiera eller lokalisera än de som är pågående eller nyare. Det kan därför antas att mörkertalet sannolikt är störst vad gäller avslutade IOP. Detta kan påverka analysen av hur antalet IOP har förändrats över tid.

Den delgivna informationen har varierat från att vi har fått del av de kompletta avtalen till en mycket knapphändig information. I vissa fall har väsentlig information saknats så som avtalets syfte eller vilka parter som ingår. IOP som inte kunnat kategoriseras har uteslutits ur sammanställningen.

Efter gallringen återstod ca 750 IOP, varav några slogs ihop eftersom de var förlängda samarbetsavtal. De 623 unika IOP-avtal kategoriserades och analyserades. När IOP-avtalets syfte inte framgick tydligt har en bedömning behövt göras. I den bedömningen har flera personer deltagit. Det gäller också om avtalet faller under fler insatsområden, målgrupper och/eller andra kategorier, då har bedömningen gällt vilken kategori och vilket område som är överordnat. Det är därför möjligt att kategoriseringen hade sett annorlunda ut om den gjorts av andra.

Aktiva IOP räknas bara en gång, till exempel om en kvinnojour varit verksam i tio år och förlängt sitt avtal tre gånger, räknas detta som ett IOP. Noteras ska att de avtal som förlängs automatiskt tillsvidare har räknats som fortsatt aktiva. IOP-avtal som är skrivna tillsvidare kan ha sagts upp och även IOP med ett slutdatum som inte passerats kan ha sagts upp i förtid. Det kan innebära att antalet aktiva IOP inte är helt korrekt återgivet.

Avtalen har kategoriserats utifrån:

- **Idéburen aktör:** Den eller de idéburna aktörer som ingår i avtalet
- **Offentlig aktör:** Den eller de offentliga aktörer som ingår i avtalet
- **Innehåll:** Syftet med avtalet
- **Startdatum:** Det år avtalet börjar gälla
- **Slutdatum:** Det år avtalet upphör att gälla
- **Målgrupp:** vilka avtalet riktar sig till:
 - Barn/unga vuxna (ålder 0-25)
 - Vuxna (ålder 26-65)
 - Äldre (65+)
 - Samtliga

Goda exempel

Vad kännetecknar ett "bra" IOP?

Det finns stor variation i hur IOP-samarbeten utformas. Det finns faktorer som stärker IOP-modellens syfte men också förutsättningar som kan öka sannolikheten att hantera samhällsutmaningen. Vi listar faktorer som kan stärka IOP-samarbeten. Det betyder **inte** att IOP som saknar nedan faktorer är sämre eller mindre värdefulla.

- Tydliga avtal med få detaljer på aktivitetsnivå och bra beskrivning av tillvägagångssätt för samarbetet och den gemensamma styrningen.
- Gemensamt lärande ses som en viktig del av samarbetet.
- Målgruppen involverad i framtagandet från start.
- Operationella insatser från flera/alla parter i IOP
- Att det tydligt framgår vilket offentligt uppdrag IOP "jackar i" och vilka andra insatser som kompletteras, dvs synliggöra "lapptäcke" av insatser som hänger ihop.
- Utforskande karaktär.
- Parter ansluter löpande vid behov.
- Holistiskt synsätt.
- Större geografiskt område, samverkan över kommun och regiongränser.
- Tydliga rollfördelningar och maktstrukturer kartlagda.
- Samhällsutmaning väldefinierad.
- Gärna fler parter än två, kan vara från civilsamhället, idéburen sektor, offentlig sektor och i vissa fall även privat sektor (de flesta IOP består av två parter).

Exempel 1

En kris som kan hanteras skyndsamt med hjälp av IOP-samarbete

OFFENTLIG PART: Göteborgs stad, socialförvaltningen sydväst.

IDÉBUREN, CIVILSAMHÄLLES PART: Räddningsmissionen, Göteborgs Stadsmission, Reningsborg, Skyddsvärnet Göteborg och Bräcke diakoni.

MÅLGRUPP: Ukrainska flyktingar.

BAKGRUND: Den 4 mars 2022 aktiverades EU:s massflyktsdirektiv (2001/55/EG) till följd av Rysslands invasion av Ukraina som tvingade miljontals människor på flykt. I Sverige fick Migrationsverket i uppdrag att anvisa flyktingar till kommunerna. För att skyndsamt utforma ett hållbart flyktingmottagande valde Göteborgs stad att inleda IOP-samverkan med flera idéburna aktörer.

AVTALSTID: Partnerskapet hade flera avtal som var kopplade till respektive boende och sträckte sig fram till slutet av april 2023 och vissa fram till 2024. Eftersom avtalen var tätt sammankopplade, fanns en strategisk samverkansgrupp där alla parter ingick som regelbundet följde upp och såg till att alla bidrog med jämlika resurser.

SYFTE: Inom ramen för ett IOP erbjöd den idéburna parten boenden, mat, kläder, stöd samt integrationsinsatser. syftet med partnerskapet var att tillsammans skapa en trygg plats med koordinerade insatser för ukrainska flyktingar som omfattas av massflyktsdirektivet. Ett initiativ som visar på hur ett IOP kan möjliggöra för snabbfotade och riktade insatser vid akuta behov.

Exempel 2

Att gemensamt verka för tryggare bostadsområden

OFFENTLIG PART: Solna stad.

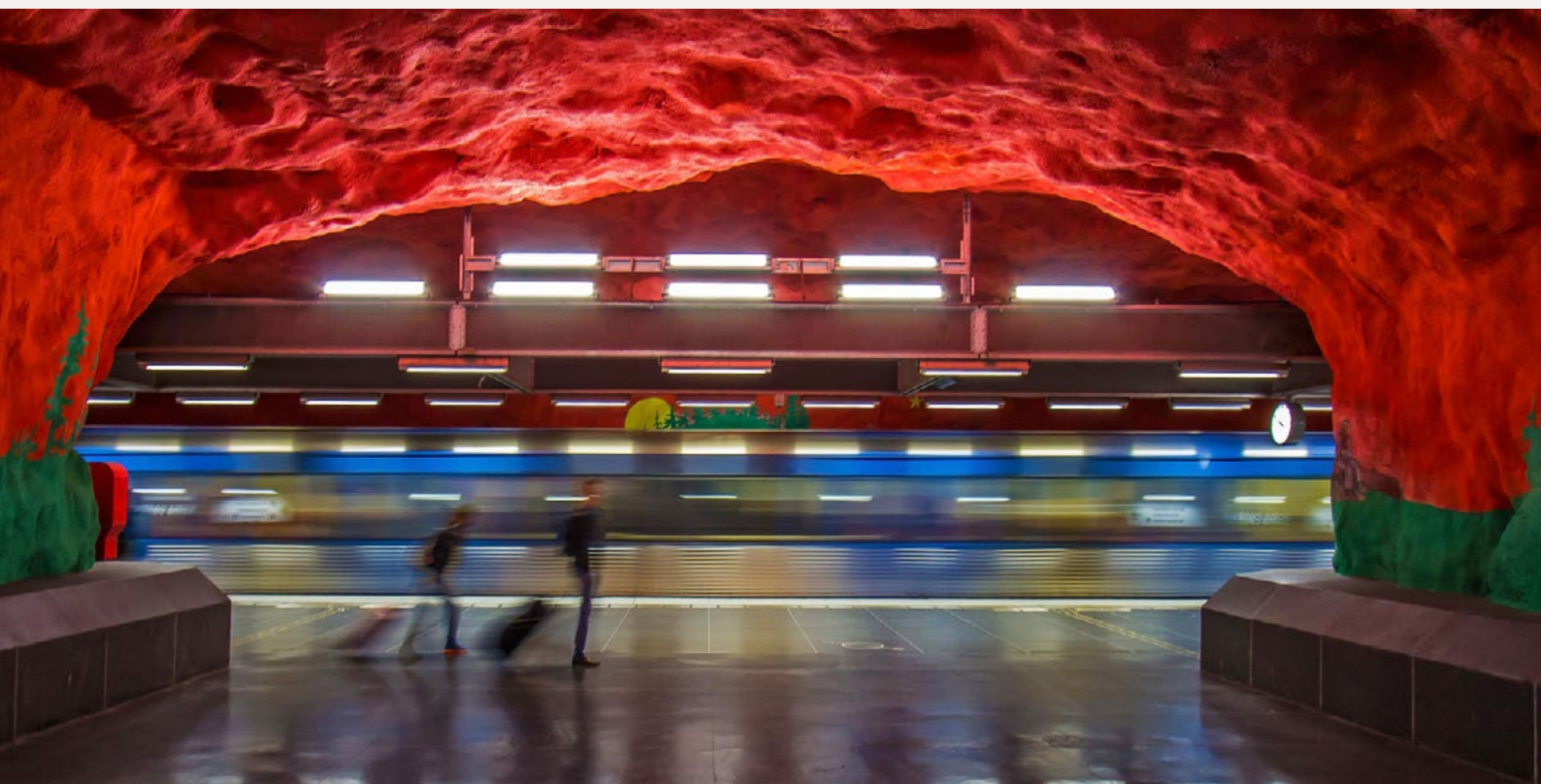
IDÉBUREN, CIVILSAMHÄLLES PART: Stiftelsen tryggare Sverige.

MÅLGRUPP: Invånare i kommunen och kommunens partners och anställda.

BAKGRUND: Utifrån den senaste lägesbilden för kommunen finns behov av brottsförebyggande åtgärder i form av operativa insatser i framförallt tre bostadsområden, för att skapa säkra, trygga och attraktiva platser där människor vill bo, vistas och verka. Det finns ett behov av att samverka för att förbättra strategiskt arbete, fördjupa förståelse av situationen för att ta fram riktade åtgärder samt kunskapshöjande insatser till fler verksamma parter i kommunen.

AVTALSTID: 2024–2026.

SYFTE: Partnerskapet innebär att Solna stad och Stiftelsen Tryggare Sverige ingår ett samarbete med syfte att utveckla och stärka det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet i staden genom att utöka befintliga brottsförebyggande åtgärder samt implementera nya åtgärder, minska brottsligheten och öka tryggheten i staden som helhet och i dess olika stadsdelar. Insatserna kommer att variera över tid och inför varje verksamhetsår ska en ny plan tas fram. Insatserna innefattar strategiskt och operativt förebyggande arbete såsom kartläggning och analys av föreningarnas och invånarnas inställning och förslag till lösningar och kunskapshöjande insatser till kommunens partners och anställda.

Exempel 3

Samtalsstöd till barn och familjer

OFFENTLIG PART: Region Jönköpings län.

IDÉBUREN, CIVILSAMHÄLLES PART: Vårsol samtalscenter, Frälsningsarmén.

MÅLGRUPP: Målgruppen är barn från 4 år, som har förälder eller nära anhörig med psykisk eller fysisk ohälsa, barn som mist en förälder eller ett syskon. Region Jönköpings län ser gärna att målgruppen vidgas till att även inkludera barn till förälder eller till syskon med en eller flera funktionsnedsättningar.

BAKGRUND: Idag samverkar Vårsol Samtalscenter med verksamheter som psykiatri, onkologen, kvinnokliniken, barnhälsovården, barn- och ungdomshälsan samt vårdcentraler. Verksamheterna ser Vårsol Samtalscenter som ett komplement när familjer behöver mer stöd än vad Region Jönköpings läns egna verksamheter kan erbjuda.

AVTALSTID: 2023–2025.

SYFTE: Förebygga psykisk ohälsa bland länets invånare genom att ge individuellt stöd och stödsamtal i grupp. Fokus ligger på anhörigstöd för barn och familjer med fysisk-, psykisk sjukdom och ohälsa samt familjer och barn i sorg i samband med dödsfall.

Exempel 4

Bättre stöd till personer som utsätts för våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor och barn

OFFENTLIG PART: Fyra socialnämnder i Göteborg: Socialförvaltningen Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst.

IDÉBUREN, CIVILSAMHÄLLES PART: Det är tolv idéburna organisationer som ingår i avtalet; Bojen, Kvinno- och tjejjouren Ada, Kvinnohuset Cassandra, Kvinnojouren Online, Kvinnojouren piilopirtti, Lex Femme tjej- och kvinnojouren, Qjouren Väst, Räddningsmissionen, Skyddsvärnet Göteborg, Stadsmissionen Göteborg och Villa Vägen ut! Karin.

MÅLGRUPP: Kvinnor med och utan barn, tjejer och HBTQI-personer som utsätts för hot eller våld, kvinnor som utsätts för hedersrelaterat hot eller våld, kvinnor som har drogproblem, kvinnor med svensk bakgrund likväl som kvinnor med utländsk bakgrund, kvinnor som är offer för människohandel.

BAKGRUND: Utredningar har genom åren efterlyst ett förstärkt arbete för att systematiskt förbättra förmågan att förebygga och upptäcka våld samt erbjuda akut och långsiktigt stöd till individer. Men också stärka förmågan att synliggöra och minska våldets konsekvenser för det enskilda och samhället. I den lokala överenskommelsen om samverkan mellan Göteborg stad och det civila samhället framkommer att strukturerad samverkan bör ges förutsättningar att öka.

AVTALSTID: 1/1 2023–31/12 2026.

SYFTE: Att stärka de gemensamma insatserna inom området våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor genom förbättrad samverkan.

Slutord och reflektioner

Idéburet offentligt partnerskap har visat sig vara en viktig samarbetsform, särskilt när det gäller att möta och hantera komplexa behov och samhällsutmaningar. Men också för att tillvara civilsamhällets och idéburna aktörers mångfacetterade funktion och diversifierade insatser där de verkar.

Vår sammanställning av 623 unika IOP synliggör att människor är i behov av fler insatser än de insatser som den offentligt finansierade lagstadgade välfärden möter idag. Utan IOP hade många viktiga mänskliga och samhällsbehov inte tillgodosetts. Därmed utgör IOP en viktig pusselbit för att säkerställa respekt för alla människors lika värde och möjlighet att leva ett värdigt liv, i enlighet med FN:s barnkonvention och konventioner för mänskliga rättigheter, vars syfte är att motverka sociala klyftor och bidra till en hållbar samhällsutveckling.

Att IOP är vanligast inom områden som brottsförebyggande arbete, stöd till utsatta grupper och psykisk hälsa är ingen tillfällighet. Det speglar en grundläggande spänning mellan vad vårt välfärdssystem formellt lovar enligt lagstiftningen och hur det faller ut i praktiken. Nämda välfärdsområden har många tapp och glapp som uppstår när verklighetens komplexitet möter en uppdelad välfärdsstruktur.

I den överblick som IOP-sammanställningen bistår med framträder civilsamhällets roll tydligt – som en aktör som inte bara identifierar välfärdssystemets brister utan också fyller dem med lösningar som bygger på lokalt förtroendekapital, närhet till individer och förmåga att skapa engagemang. IOP blir ett verktyg som möjliggör samarbete mellan sektorerna för att möta utmaningar, men det är viktigt att understryka att det inte är själva samarbetsformen som löser problemen. Det är kombinationen av civilsamhällets unika styrkor och det offentliga åtagandet som tillsammans gör skillnad. Samtidigt väcker denna insikt frågor om samhällskontraktet. Har samhället förändrats så pass mycket att behov inte fångas upp i det offentligt finansierade välfärdssystemet? Är det ett tecken på att välfärdsmodell står inför en omställning?

Samhällets komplexa utmaningar kan inte hanteras ensamt av en part, varken den offentliga eller den idéburna. Den ökade omfattningen i användandet av IOP som samarbetsform tror vi kan härledas till formens generösa utrymme att testa och justera antagande, teser, partners, tillvägagångssätt och insatser över tid. Ibland krävs ordentliga omtag för att en lösning ska bli hållbar och skapa bestående samhällsförändring, detta kan IOP hantera då det inte är en specificerad tjänst som köpts.

Det stora antalet partnerskap, 623 unika, kan ses som ett tecken på att kommuner och regioner har hög tilltro till sektorn förmåga och potential samt att samverkan med sektor behövs. De stora lokala variationerna visar dock att det finns en stor potential inte minst i kommuner och regioner där IOP ännu inte fått fäste som samverkansform. De kommuner och regioner som börjat använda IOP, fortsätter att utveckla samarbeten på fler områden.

Sammanställningen tecknar en geografisk skillnad i IOP över landet. Vad detta beror på har säkerligen flera olika förklaringar. Det kan dels bero på om det finns erfarenheter hos handläggare att teckna IOP, ekonomiska incitament, tillgång till idéburna eller civilsamhällesorganisationer på orten, tillit, politisk ledning med mera. En politisk vilja att använda IOP som form för att hantera lokala utmaningar är av stor betydelse, principiella ställningstaganden politiskt har visat sig vara avgörande för flertalet kommuner och regioner.

Tilliten är en grundsten i ett IOP-samarbete. Vi har resonerat kring om tilliten går att skönja i avtalens format, till exempel att avsaknad av aktivitetsplan skulle kunna vara ett tecken på flexibilitet som går att härledas till tillit som faktor. Eller att varaktigheten, det vill säga att ett långt eller tillsvidareavtal skulle kunna vara ett tecken på tillit, tålamod och tilltro.

Komplexa samhällsutmaningar kräver en längre tidshorisont för att hanteras, men för att förstå de geografiska skillnaderna behövs en djupare analys än vad som varit möjligt i samband med framtagande av denna rapport.

Ett annat mönster som framkommer i sammanställningen är att de kommuner och regioner som tecknar IOP, tecknar flera partnerskap över tid. Med andra ord, är erfarenhet och vana förmodligen faktorer som har betydelse för att teckna IOP-avtal och tillvarata den potential som faktiskt finns med samarbetsformen.

En annan viktig iakttagelse är att det finns flera IOP som tydligt formulerar att den kunskap den idéburna aktören eller civilsamhällesorganisationen har, ska delas med den/de offentliga parterna och deras samverkanspartners genom kunskapshöjande insatser. Vår slutsats är att de kunskapshöjande insatserna är viktiga för att tillsammans verka för det gemensamt formulerade syftet. Detta är en indikation på att idéburna och civilsamhällesorganisationer har erfarenhet och kunskap som de särskilt kan ta tillvara med anledning av sin roll i samhället. Civilsamhällesorganisationer och idéburna aktörer i välfärden har ovärderlig kunskap om målgrupper och utmaningar.

Vår sammanställning visar också att möjligheterna med IOP är omfattande. Variation i omfattning vad gäller resurser, tid och syfte är stor. Samarbetsformen är lämplig för både större och mindre partnerskap. Lokala utmaningar löses med partnerskap och insatser som anpassas till platsens förutsättningar, vilket är fullt möjligt med IOP.

Fler IOP-avtal som återfinns i sammanställningen har stark innovationspotential, vilket styrker resonemanget om att IOP är en samverkansform som främjar och möjliggör social innovation. Idéburna aktörer utgör en viktig innovationskraft genom sin förmåga att utveckla nya sätt att möta samhällsutmaningar. Det har spelat en avgörande roll för många av dagens välfärdslösningar och har alltså en viktig roll att fylla när vi fortsätter möta de samhällsutmaningar vi ställs inför, både genom partnerskap men också i andra former. Det är av stor vikt att formerna för samarbeten mellan det offentliga och civilsamhällesorganisationer eller idéburna aktörer utformas så att möjligheten att vara en innovationskraft inte hämmas av alltför snäva ramar och kriterier.

Även de gånger IOP-samarbeten upplevts som utmanande har det nämnts att samarbetet trots svårigheterna varit viktiga eller avgörande för organisationen

eftersom deras frågor fick en legitimitet, högre prioritet inom kommunen eller regionen men också att dialogen intensifierades och frågorna avhandlades på högre nivå i den offentliga förvaltningen än initialt. Dessa konsekvenser skapade således också andra möjligheter för organisationerna.

Civilsamhällesorganisationer eller idéburna aktörer i välfärden utför de insatser och uppdrag som syftar till att genom dialog med invånare eller målgrupper öka partnerskapets förståelse för vilka insatser som ska utföras inom ramen för partnerskapet.

Det visar att offentliga aktörer ser vikten av att det finns ett samförstånd gällande civilsamhällets och idéburna aktörers funktion och upparbetade förtroendekapital i samhället bland invånare. Att de har en särskild förmåga att skapa engagemang, delaktighet, samskapande och nå invånare. En dialog som hålls av dessa parter har potential att skapa en mer öppen och sanningsenlig dialog hos invånare, en del av det som utgör sektorns mervärde eller särart.

Det finns idéburna aktörer och civilsamhällesorganisationer som utmärker sig genom högt antal tecknade IOP. I dialog med några av dessa aktörer har vi förstått att detta beror på ett tydligt vägval, en strategi att medvetet använda IOP. Bakgrunden till detta vägval är att man värderar möjligheter till samarbete och utveckling av den egna verksamheten samt att arbeta över kommungränser. Vissa organisationer lyfter även fram vikten av att inte vara en leverantör i förhållande till offentlig sektor utan en självständig och oberoende del av civilsamhället. Det finns inte och ska inte finnas begränsningar i hur många IOP-avtal en organisation kan sluta.

Under arbetets gång har vi haft samtal med medverkande och forskare för att reda ut begreppen tillit, jämbördighet och ömsesidighet i IOP. Är det möjligt och i så fall hur? Det finns inga enskilt tydliga svar men det finns faktorer som främjar jämbördigt samarbete eller villkor i samarbetet. En av dessa är synliggörandet av maktstrukturer samt övningar i makt-, roll och mandatfördelning – ett medvetet arbete över tid för att främja jämbördigheten. En annan viktig faktor är att det finns individer i samarbetet som kan överbrygga klyftan mellan sektorerna. Personer som har god kunskap om respektive uppdrag, funktion, språkbruk och andra oskrivna regler. Dessa personer är avgörande för att skapa en kultur av samsyn, förståelse och därmed jämbördighet. Hur organisationernas röstbärande funktion påverkas eller potentiellt begränsas i IOP-samarbete har inte gått att fastställa i den genomlysning vi gjort.

Samhället och välfärden är i ständig förändring. Förändringar sker oavsett om de är välkomna eller inte. Den nya socialtjänstlagen som väntas träda i kraft sommaren 2025 är en välkommen förändring – en omställning av socialtjänsten med syfte att bli en mer förebyggande, lättillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst. Här kan IOP spela en viktig roll som ett verktyg för att tillvarata civilsamhällets unika värden. Med sin förmåga att möta människor där de befinner sig och identifiera lokala behov kan civilsamhällets aktörer i ännu högre grad bidra till att stärka det förebyggande arbetet och erbjuda tidiga insatser. Detta är särskilt viktigt i en tid då sociala utmaningar som psykisk ohälsa och ensamhet kräver lösningar som bygger på samarbete och helhetssyn.

Det är dock viktigt att understryka att IOP som alla samarbeten bygger på tillit. I en tid där samhällets styrning alltmer präglas av kontroll och mätbarhet måste vi våga lita på varandras kompetenser och roller. En relation som präglas av tilltro är själva grunden för framgångsrika samarbeten.

På sina håll finns en tilltagande misstänksamhet och förtroendekris mot det offentliga som inte ska underskattas eller förminskas. En distans mellan det offentliga och invånaren som gör samhället illa och som kommer utmana de offentliga aktörernas möjlighet att arbeta förebyggande. Samverkan över sektorsgränser, genom ett IOP, kan i förlängningen leda till ökat förtroende för de offentliga aktörerna om agerandet i möte med invånare görs på ett genomtänkt sätt. En ökad tilltro till det offentliga och samhället i stort skapar den gemenskap vi är i behov av för att tillsammans skapa ett mer hållbart samhälle.

Vi vill också slå ett slag för IOP som metod för att skapa platser och sammanhang för att öka invånarens känsla av meningsfullhet och gemenskap. Ensamhet bland äldre, psykisk ohälsa och utanförskap kan motverkas med hjälp av civilsamhället och kultursektorn, gärna i samverkan. Gemenskap och inflytande kräver en fysisk plats som är öppen för alla. En öppen mötesplats kan också skapa ett band mellan invånare och det offentliga, genom att samexistera sida vid sida.

Sammanställningen som vi gjort visar att IOP både fungerar och är en viktig samverkansform. IOP ger en unik möjlighet att kombinera innovationskraft med lokal anpassning. För att skapa möjligheter för ännu fler samarbeten i form av IOP ser vi behov av en ramlag. Utredningen *Idéburen välfärd* bedömde att en sådan inte behövdes. Vi ser dock att osäkerheten alltjämt är stor och flera parter efterfrågar tydligare juridiska ramar. Av Famnas politiker- och opinionsundersökning som genomfördes hösten 2024 med hjälp av Verian framkom att 76 procent av politikerna runt om i landet är positiva till en IOP-ramlag. Till dess att en ramlag finns på plats hoppas vi att denna rapport med de exempel vi samlat och den handbok vi tagit fram kan utgöra underlag för att fler IOP ska etableras. Vi ser också att Upphandlingsmyndigheten har en viktig roll att fylla genom att ge stöd och vägledning till aktörer som vill ingå IOP.

Slutligen vill vi understryka vikten av att IOP inte bara ses som en teknisk samarbetsform utan som ett verktyg för att bygga kunskap, förståelse, förtroende och tillit mellan sektorer och mellan det offentliga och invånare. Genom att förena offentlig sektors resurser och strukturer med civilsamhällets unika värden kan vi skapa långsiktiga lösningar som stärker både välfärdens legitimitet och vår gemensamma samhällsutveckling.

Sist men inte minst, har du reflektioner eller idéer som du vill dela med oss är du varmt välkommen att kontakta Famna.

Tips på vidare läsning

[Regional samverkan kring samhällsutmaningar
– en kartläggning av exempel på långsiktig organisering \(2024\)](#)

Mötesplats Social Innovation

[Idéburet Offentligt Partnerskap – Vägledning SOU 2019:56](#)

Statens Offentliga Utredningar (2019)

[100 sociala innovationer som kan förändra Sverige](#)

Mötesplats Social Innovation

[Utredningen om Idéburna aktörer i välfärde \(SOU 2019:56\)](#)

Statens Offentliga Utredningar (2019)

[Civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och
samverkanspartner](#)

SKL. Berglund, A. (2017)

[Idéburet offentligt partnerskap \(IOP\)](#)

Upphandlingsmyndigheten (2024)

Tack till er som begärt ut, kategoriserat och sammanställt alla IOP-avtal; Anisa Gunica, Morteza Akbari och Beatrix Warren. Särskilt tack till Jakob Ärnlov som analyserat datan.

Famna

Riksorganisationen för idéburen välfärd

Besök: Krukmakargatan 21

Post: Box 17011, 104 62 Stockholm

info@famna.org

www.famna.org